

พหุวัฒนธรรมทางความเชื่อในวัดไทย

Multi-Culture in Believes of Thai Buddhist Temples

ธีรโชติ เกิดแก้ว

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

Email : tongin2000@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำเสนอความหลากหลายทางความเชื่อของวัดไทยบางส่วนที่พบว่า มีการนำความเชื่ออื่นเข้ามาผสมผสานกับหลักการในพระพุทธศาสนา ส่งผลให้เกิดความเข้าใจและการปฏิบัติที่ผิด ยิ่งนานวันก็ยิ่งทำให้สาระสำคัญของพระพุทธศาสนาหายไป คงเหลือแต่ความเชื่ออื่นที่ไม่ใช่หลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ดังนั้น ชาวพุทธจะต้องกลับมาทบทวนหน้าที่และคุณสมบัติของชาวพุทธตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ เริ่มจากหลักศรัทธา หลักการแสวงหาที่พึ่ง และหลักปฏิบัติให้ถูกต้อง พร้อมกับแก้ไขเรื่องที่ไม่ถูกต้องเพื่อนำพระพุทธศาสนาที่เป็นสัจธรรมกลับมาให้ผลในแง่ของปัญญาและความบริสุทธิ์แห่งจิต ไม่ใช่ปล่อยให้ความเชื่ออื่นปกปิดหลักคำสอนที่เป็นสัจธรรมเหมือนอย่างทุกวันนี้

คำสำคัญ : พหุวัฒนธรรม ความเชื่อ พระพุทธศาสนา วัดของชาวพุทธไทย

Abstract

This article aims to present multi-culture of believe in Thai Buddhist temples of Thailand. That multi-culture of believe resulting to misunderstandings and wrong practices. Went the long time passes a way, the essence of Buddhism disappeared. Remaining only beliefs other than Buddhist doctrines. So Buddhists must turn around to review duties and qualifications of Buddhist whether they still have or not. The first to review that is faith, is it correct or not?, and reviewing dependency seeking and practices that are correct in accordance to Buddhist doctrines or not for fixing incorrect matters to bring The Truth of Buddhism returned for wisdom and purity of mind. Do not let other beliefs to conceal doctrines in Buddhism like today.

Keywords : Multi-culture, Believe, Buddhism, Thai Buddhist temples

บทนำ

สังคมไทยเป็นอีกสังคมหนึ่งที่มีความเชื่อหลากหลาย ทั้งความเชื่อพื้นฐานของคนไทยดั้งเดิมและความเชื่อที่แพร่มาจากศาสนาและลัทธิอื่น มีการผสมผสานความเชื่อบางเรื่องเข้าด้วยกัน กลายเป็นรูปแบบปฏิบัติที่เป็นวิถีชีวิตของคนไทยในภูมิภาคต่าง ๆ เห็นได้จากทัศนคติของนักวิชาการหลายท่าน เช่น สุจิตต์ วงษ์เทศ (2549, น. 48) ที่กล่าวถึงความเชื่อดั้งเดิมของพวคนาค (คนไทย) ที่อาศัยอยู่บริเวณดินแดนสุวรรณภูมิว่านับถือผี เมื่อศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธแพร่เข้ามาก็พากันนับถือศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธตามลำดับ ส่งผลให้ศาสนาผีลดระดับลงมาเป็นบริวารของศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ นักวิชาการศาสนาอีกท่านหนึ่ง คือ เสถียร โพธิ์นันทะ (2543, น. 16) ก็ได้

กล่าวถึงความเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ในเทพเจ้า เวทมนต์คาถาที่ผสมผสานกับพุทธศาสนานิกายมหายานและแม่เข้ามาสู่สังคมไทยในสมัยอาณาจักรศรีวิชัย มีการนำเอาเวทมนต์คาถามาใช้ในเชิงฤทธิ์อำนาจ เห็นได้จากความเชื่อเรื่อง “จตุอถรรพ์” หมายถึง ความอัศจรรย์ที่เกิดจากอำนาจของเวทมนต์และพิธีกรรม 4 เรื่อง คือ ป้องกันภัยจากธรรมชาติและมนุษย์ ส่งเสริมให้มีอำนาจบารมี ยศศักดิ์ โชคลาภ กำราบศัตรูที่ขัดขวางพระสัทธรรม และทำให้คนรักใคร่เมตตา (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2543, น. 263-264)

ความเชื่อเป็นวัฒนธรรมประการหนึ่งที่สืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ความเชื่อบางเรื่องยังคงสาระสำคัญไว้ แต่มีความเชื่อบางเรื่องที่สำคัญได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยเฉพาะความเชื่อในพระพุทธรูป เนื่องจากมีการนำความเชื่อจากลัทธิและศาสนาอื่นเข้ามาผสมผสาน สะท้อนถึงพระสงฆ์ผู้นำทางศาสนายอมรับวัฒนธรรมทางความเชื่ออื่นมาเป็นข้อปฏิบัติในพระพุทธรูป มีทั้งที่รับมาโดยตรงและรับมาประยุกต์ให้เข้ากับวัฒนธรรมทางพระพุทธรูป เช่น การนำอักษรที่ใช้ในศาสนาพราหมณ์มาใช้และถือกันว่าเป็นอักษรศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโดยใช้สื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรืออำนาจเหนือธรรมชาติ (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2550, น. 29) เห็นได้จากวัดไทยบางวัดในปัจจุบันเต็มไปด้วยความเชื่อมากมายทั้งความเชื่อเรื่อง **ผี วิญญาณ** สิ่งที่ยืนยันก็คือ ศาลเจ้าพ่อ เจ้าแม่ ต้นตะเคียน ความเชื่อเรื่อง **ไสยศาสตร์** สิ่งที่ยืนยันก็คือ วัดถุ่มงคล เครื่องรางของขลังหลากหลายชนิด ความเชื่อเรื่อง **เทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์** ทั้งพระพรหม พระพิฆเนศในบางวัด ความเชื่อเรื่อง **โหราศาสตร์** พระสงฆ์ไทยบางรูปทำหน้าที่เป็นหมอดู และความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ที่บางวัดได้นำนวัตกรรมการใหม่ ๆ มาผลิตหรือนำกลยุทธทางการตลาดมาใช้ในรูปแบบของการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อให้เกิดรายได้เข้าวัด ส่งผลให้มีผู้วิจารณ์วัดในเชิงลบว่าเป็นวัดพุทธพาณิชย์หรือเป็นแหล่งซื้อขายบุญ

การยอมรับวัฒนธรรมทางความเชื่อดังกล่าวมีผลดีหรือมีผลเสียต่อพระพุทธรูปโดยรวมอย่างไร และจะแก้ไขอย่างไร นับว่าเป็นเรื่องสำคัญที่ควรจะต้องกล่าวถึง ไม่ใช่ปล่อยให้ไปตามกรรม ถึงเวลาแล้วหรือยังที่ชาวพุทธจะหันมาชำระสะสางพระพุทธรูปที่ถูกปกปิดด้วยความเชื่ออื่นกันอย่างจริงจัง เพื่อคืนพระพุทธรูปที่บริสุทธิ์กลับมา หรือจะปล่อยให้ความเชื่ออื่นครอบงำพระพุทธรูปต่อไป จนกระทั่งชาวพุทธรุ่นใหม่ที่ไม่ใส่ใจศึกษาหลักคำสอนในพระพุทธรูปจะพากันเข้าใจว่า ความเชื่อเหล่านั้นเป็นศาสนาพุทธไปทั้งหมดและพากันยึดถือปฏิบัติต่อไป ซึ่งจะส่งผลให้พระพุทธรูปที่เป็นสัจธรรมสูญสิ้นไป คงเหลือแต่สัทธรรมปฏิรูปในที่สุด

เนื้อหาของบทความ

เนื้อหาของบทความเรื่องนี้จะกล่าวถึงประเด็นสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ความหมายของพุทธวัฒนธรรม ความหลากหลายทางความเชื่อในวัดไทย และการทบทวนหลักศรัทธาเพื่อความดำรงอยู่ของพระสัทธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. พหุวัฒนธรรมคืออะไร ก่อนเข้าสู่สาระสำคัญของเรื่องนี้ ขอให้ผู้อ่านทำความเข้าใจเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมเล็กน้อยว่าคืออะไร คำนี้เป็นคำสมาสที่ผสมคำไว้ 2 คำ คือ “พหุ” ที่แปลว่า มาก และ “วัฒนธรรม” ที่แปลว่า สิ่งที่น่าความเจริญมาให้แก่หมู่คณะ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น.1103) ดังนั้น พหุวัฒนธรรมโดยสรุปจึงหมายถึง วัฒนธรรมที่หลากหลาย แต่ส่วนใหญ่พอพูดถึงพหุวัฒนธรรมแล้วจะหมายถึง สังคมพหุวัฒนธรรมที่กล่าวถึงคนที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกันมาอยู่ในสังคมเดียวกัน หรือสังคมที่มีคนหลากหลายเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ มีขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษา วัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ วิถีชีวิต วิธีการคิด การมีปฏิสัมพันธ์ และการสื่อสารที่แตกต่างกันมาอยู่รวมกันในสังคม

หนึ่ง (ดุสิต หวันเหล็ก, 2552, 68)

จากความหมายโดยสรุปของพุทธวัฒนธรรมข้างต้น ผู้เขียนขอกำหนดขอบเขตของความหลากหลายทางวัฒนธรรมในบทความนี้เฉพาะความเชื่อเท่านั้น และจำกัดพื้นที่ในการวิเคราะห์ไปที่วัดพุทธไทย เพื่อสะท้อนให้เห็นผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาที่ชาวพุทธต้องหันมาทบทวนความเชื่อที่หลากหลายในบางวัดของไทย และหาทางออกให้กับเรื่องนี้อย่างเหมาะสมเพื่อธำรงไว้ซึ่งพระสัทธรรมคำสอนที่แท้จริงของพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ต่อไป

2. ความหลากหลายทางความเชื่อในวัดไทย ตามหลักฐานจากคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาระบุว่าพระพุทธศาสนาเข้ามายังดินแดนสุวรรณภูมิอันเป็นที่ตั้งของประเทศไทยว่า “พระโสณะและพระอุตระผู้มีฤทธิ์มากไปสุวรรณภูมิ ปราบปรามพวกปีศาจแล้วได้แสดงพรหมชาลสูตร” (พระพุทธโฆสาจารย์, 2526, น. 69) สอดรับกับหลักฐานทางวิชาการของนักวิชาการไทยหลายท่าน เช่น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2514, น. 15-22) ที่ระบุว่า พระเจ้าอโศกมหาราชทรงส่งพระสงฆ์ชาวอินเดียไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังนานาประเทศถึง 9 สาย สายหนึ่ง คือ พระโสณะและพระอุตระได้เดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนายังดินแดนสุวรรณภูมิ ซึ่งว่ากันตามหลักฐานทางโบราณวัตถุ เช่น ศิลธรรมจักร พระปฐมเจดีย์ ได้แก่ ดินแดนบริเวณจังหวัดนครปฐม ตรงกับทัศนะของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2543, น. 3) ที่กล่าวว่า พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่สุวรรณภูมิก่อน พ.ศ. 500 มีความเจริญรุ่งเรืองและเสื่อมไปตามกาลเวลา จนกระทั่งพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ได้ยกพระพุทธศาสนาให้เป็นศาสนาประจำชาติและต่อมาพ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้อาราธนาพระสงฆ์ลังกาวงศ์จากนครศรีธรรมราชมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สุโขทัยและอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาจนมั่นคงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

พระพุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบันมิได้เป็นศาสนาที่บริสุทธิ์ไปทั้งหมด เนื่องจากมีการผสมผสานกับความเชื่อพื้นฐานของสังคมไทย คือ ความเชื่อเรื่องผี วิญญาณ ความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ที่แพร่เข้ามาสู่ประเทศไทยก่อนหน้าพระพุทธศาสนา และความเชื่อทางไสยศาสตร์ เห็นได้จากงานวิชาการของนักวิชาการไทยหลายท่าน เช่น ประเสริฐ วัฒนนคร (2551, น. 104-128) ที่กล่าวถึงความเชื่อทางไสยศาสตร์ที่ผสมกับหลักการในพระพุทธศาสนาในแผ่นดินไทย คือ ยันต์หัวใจร้อยสี่สี่ที่พบในศิลาจารึกล้านนา และยันต์หัวใจพระกรณิที่พบในศิลาจารึกวัดเชียงมั่น อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ที่จารึกไว้ใน พ.ศ. 2354 นอกจากนี้ ยังสามารถศึกษาจากเอกสารที่บันทึกไว้โดยชาวต่างชาติ เช่น ตูรแปง ฟรัง ชัวส์ อังรี (2530, น. 82) ที่บันทึกความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ในสมัยอยุธยาว่า พระภิกษุที่เรียนวิชาจะเข้าไปหาหนังสือคัมภีร์ที่ไม่เนาเปื่อยในป่าช้ามาลงคาถา อาคม ทำเป็นเครื่องรางของขลัง สอดรับกับทัศนะของพระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2531, น. 112-116) ที่ได้กล่าวถึงพระพุทธศาสนาในสมัยกรุงศรีอยุธยาว่า หนักไปทางด้านความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ อิทธิปาฏิหาริย์ มีเรื่องไสยศาสตร์และเรื่องความเร้นลับ อาถรรพ์เข้ามาปะปนมาก จนกลายเป็นลักษณะเด่นของพระพุทธศาสนาในยุคนี้ หลักฐานจากคัมภีร์และเอกสารวิชาการข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาในสังคมไทยได้ผสมผสานกับความเชื่ออื่น เนื่องจากพระสงฆ์ผู้นำทางพระพุทธศาสนาได้นำความเชื่อเหล่านั้นมาผสมผสานกับหลักการในพระพุทธศาสนา เพื่อให้เห็นพุทธวัฒนธรรมทางความเชื่ออื่นที่เข้ามาผสมผสานกับหลักการบางเรื่องในศาสนาพุทธของวัดไทยบางส่วนมากขึ้นจะขอพูดถึงเรื่องนี้พร้อมกับทัศนวิจารณ์ไว้ 2 ประเด็นสำคัญ คือ รูปแบบของความเชื่อและเหตุผลของการยอมรับความเชื่ออื่นเข้ามาในพระพุทธศาสนาดังต่อไปนี้

2.1 รูปแบบของความเชื่อ รูปแบบของความเชื่อที่พระสงฆ์ไทยนำเข้ามาในวัดบางแห่งนั้น มีทั้งที่รับมาโดยตรงและรับมาผสม ผสานกับหลักการบางเรื่องในพระพุทธศาสนา มีค่อนข้างหลากหลายจำแนกได้ดังนี้

2.1.1 ความเชื่อผีหรือวิญญาณ พระสงฆ์บางส่วนได้นำเอาความเชื่อพื้นฐานของสังคมไทยเดิม ได้แก่ ความเชื่อเรื่องหรือวิญญาณทั้งผีในธรรมชาติ เช่น ต้นตะเคียน ผีที่พิทักษ์รักษา เช่น เจ้าพ่อ เจ้าแม่ เจ้าที่ หรือบุคคลสำคัญในสังคมไทยที่เสียชีวิตไปแล้ว เช่น กรมหลวงชุมพรฯ พุ่มพวง ดวงจันทร์ที่บางวัดนำมาหล่อหรือปั้นรูปไว้เพื่อให้คนได้สักการบูชา กราบไหว้ บนบานศาลกล่าว และมีการนำเอาความเชื่อเรื่องนี้มาสร้างเป็นวัตถุมงคล เช่น กุมารทอง รัยยมให้คนได้เช่าติดตัวหรือนำไปบูชาที่บ้านเพื่อสร้างรายได้ให้แก่วัด นอกจากนี้ พระสงฆ์บางรูปยังทำตนเป็นหมอไสยศาสตร์ ใช้วิชาอาคมขับไล่ภูต ผี ปีศาจ หรือรักษาคนที่ถูกผีเข้า ยิ่งตอกย้ำความเชื่อเรื่องนี้ให้แก่ชาวพุทธบางส่วนที่ไม่เข้าใจพระพุทธศาสนาและพากันมองว่าการกระทำดังกล่าวเป็นพิธีกรรมในพระพุทธศาสนาและเป็นกิจที่พระสงฆ์จะต้องทำ

2.1.2 ความเชื่อในลัทธิศาสนาอื่น พระสงฆ์บางส่วนได้นำเอาความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ที่เข้ามาสู่สังคมไทยและเคยมีอิทธิพลมาก่อนศาสนาพุทธในรูปของเวทมนต์คาถา อาคม เช่น การนำอักษร ม อ อุ ที่พราหมณ์ใช้เป็นเวทมนต์คาถา (โอม) มาใช้เป็นอักขระลงยันต์หรือคาถาเสกยันต์และวัตถุมงคล พิธีกรรม เช่น พิธีบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พิธีพุทธาภิเษก และพิธีเทวาภิเษกที่พบได้ในทุกภูมิภาคของประเทศไทย และเทพเจ้า เช่น พระพรหม พระพิฆเนศวร แม่ธรณี แม่โพสพที่พระสงฆ์บางรูปนำมาสร้างไว้ในวัดหรือสร้างเป็นวัตถุมงคลให้ประชาชนเช่านำไปบูชาเพื่อความเป็นสิริมงคล หรือเพื่อผลอย่างอื่น โดยจะนำเวทมนต์ของพราหมณ์มาใช้เป็นองค์ประกอบของการสร้างวัตถุมบูชาต่าง ๆ เห็นได้จากทศนะของเทพย์ สาริกบุตร (2538, น. 2) ที่กล่าวว่า “แรกเริ่มเดิมทีของการทำพิธีปลุกเสก ลงอักขระเลขยันต์ คาถาอาคมต่าง ๆ นั้นมักจะเป็นการนำวิธีทางไสยศาสตร์ของพราหมณ์มาใช้”

2.1.3 ความเชื่อไสยศาสตร์ พระสงฆ์ไทยบางส่วนรับความเชื่อทางไสยศาสตร์มาใช้ทั้งโดยตรงและผสมผสานกับหลักการในพระพุทธศาสนานานมาแล้ว รูปแบบของไสยศาสตร์ที่พระสงฆ์ไทยรับมาก็คือทั้ง **ไสยศาสตร์ขาว** (white magic) ที่มุ่งอำนาจให้ปกป้องรักษา ค้ำครอง ดลบันดาลให้ได้ในสิ่งที่ต้องการ เช่น เวทมนต์ คาถา ป้องกันภูต ผี ปีศาจ คุณไสยหรือสิ่งอัปมงคลต่าง ๆ นอกจากนี้ไสยศาสตร์ยังเป็นองค์ประกอบสำคัญที่พระสงฆ์ไทยบางส่วนนำมาใช้สร้างวัตถุมงคลหรือเครื่องรางของขลังหลากหลายรูปแบบ ทั้งพระเครื่อง ผ้ายันต์ ตะกรุด เหล็กไหล มีดหมอ ลูกอม แหวน สัตว์ชนิดต่าง ๆ เช่น จิ้งจก ราชสีห์ หนูมาน เสือ ตัวต่อ วัชนู นกคุ้ม หนูมาน เต่า บุคคลในวรรณคดีไทย เช่น เจ้าเงาะ ขุนแผน และวัตถุอื่น ๆ อาทิ ปลัดขิก ไชเงิน ไชทอง เป็นต้น และ **ไสยศาสตร์ดำหรือมนต์ดำ** (black magic) ที่มุ่งเพื่อให้เกิดผลร้ายต่อผู้ถูกกระทำ เช่น การทำเสน่ห์ยาแฝด น้ำมันพราย สีผึ้ง แป้งมหาเสน่ห์ พระสงฆ์บางรูปก็ทำตนเป็นหมอเสน่ห์รับทำพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ให้แก่ประชาชน เช่น ทำพิธีลง นะ หน้าทอง หรือจัดพิธีกรรมบางอย่างเพื่อปิดเป่า ขับไล่ภูต ผี ปีศาจ ความชั่วร้ายอื่น เช่น พิธีสวดภาณยักษ์ที่เป็นการผสมผสานกับระหว่างผี พราหมณ์ พุทธ และไสยศาสตร์

ตัวอย่างของการนำไสยศาสตร์มาใช้ในรูปของเวทมนต์คาถาทั้งดีและไม่ดี รวมถึงนำมาใช้ประกอบพิธีหรือสร้างวัตถุเคารพต่าง ๆ โดยมีพระสงฆ์ไทยบางส่วนเป็นผู้ประกอบพิธี ส่งผลให้ไสยศาสตร์เข้ามาแทนที่หรือผสมผสานกับพระพุทธศาสนาจนคนรุ่นใหม่ที่ไม่ได้ศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างท่องแท้แยกไม่ออกว่า อะไรคือพุทธ อะไรคือไสยศาสตร์ และพากันเข้าใจผิดว่า พิธีกรรมทางไสยศาสตร์ที่พระสงฆ์ไทยบางส่วนทำอยู่นั้นเป็นพุทธศาสนาไปในที่สุด

2.1.4 ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ ศาสตร์ที่ว่าด้วยการทำนายทายทักความเป็นไปของชีวิตสังคม

และของโลก ปัจจุบันพบว่า มีพระสงฆ์จำนวนไม่น้อยที่เป็นหมอดู รับทำนายดวงชะตาและเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ ความเป็นไปของสังคมไทย การดูแลสุขภาพ วันเวลาที่เป็นมงคลที่เหมาะสมแก่การประกอบกิจการอย่างหรือประเพณีตามวงจรชีวิต เช่น บวชพระ แต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ หรือการสร้างอาคารบ้านเรือน รวมถึงรับทำพิธีสะเดาะเคราะห์ ต่อชะตากับคนที่ดวงชะตาไม่ดีตามรูปแบบของแต่ละวัด บางวัดจัดพิธีกรรมแก้ปิ้งตามความเชื่อเรื่องดวงชะตา หรือไหว้พระราหู เพื่อขับไล่ความชั่วร้ายให้ออกไปจากชีวิตของผู้เข้าร่วมพิธี

2.1.5 ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นอกจากความเชื่อที่ยกตัวอย่างมา 4 ข้อข้างต้นแล้ว ยังพบความเชื่ออื่น ๆ ที่พระสงฆ์ไทยบางส่วนนำมาใช้โดยตรงและผสมผสานกับหลักการทางพระพุทธศาสนา เช่น ความเชื่อเรื่องไม้มงคล อาทิ หวานชนิดต่าง ๆ ที่มีอนุภาคน้ำอสุจรรย โดยภาพรวมของความเชื่ออื่น ๆ ที่ผสมผสานเข้ามาในวัดจะอยู่ในรูปของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งที่เกิดเองโดยธรรมชาติ เช่น เหล็กไหล เครื่องเคลือบ ดินภากรักที่นิยมนำมาทำวัตถุมงคล โดยเชื่อกันว่า มีอนุภาคน้ำอสุจรรยตามหานิยม และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เกิดจากพิธีกรรมปลุกเสก ส่งผลให้วัดหลายแห่งกลายเป็นศูนย์รวมของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และถูกมองว่าเป็นแหล่งพุทธพาณิชย์หรือศูนย์กลางแลกเปลี่ยน ซื้อขายบุญจากกิจกรรม พิธีกรรม การบริการ และสิ่งต่าง ๆ ที่วัดสร้างขึ้น (ภณกุล ภาควรรณคดี, 2555, น. 7)

2.2 เหตุผลของการรับความเชื่ออื่นเข้ามาในวัด การที่พระสงฆ์บางรูปและวัดบางส่วนในสังคมไทย ยอมรับความเชื่อที่ไม่ใช่ความเชื่อในพระพุทธศาสนาเข้ามาในวัดทั้งที่รับมาโดยตรงและรับมาประยุกต์เข้ากับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาต่าง ก็ให้เหตุผลสรุปได้ดังนี้

2.2.1 เพื่อดึงคนเข้าหาศาสนา เหตุผลของการใช้ความเชื่ออื่นดึงคนเข้าหาพระพุทธศาสนาข้อนี้ จำแนกได้ 3 ประการ คือ

1) ใช้เป็นอุบายดึงคนเข้าวัด เห็นได้จากวัดบางวัดมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไว้ให้ประชาชนสักการะบูชา มากมาย ทั้งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในและนอกพระพุทธศาสนา บางวัดได้จัดพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อ เช่น พิธีแก้ปิ้ง พิธีบูชาพระราหู พิธีสวดภาณยักษ์ และพิธีแก้กรรมอย่างใหญ่โต เพื่อดึงคนเข้าวัดให้มากขึ้น

2) ใช้เป็นกุศโลบายโน้มน้าวคนให้เข้าถึงศาสนา หมายถึง หลักคำสอนในพระพุทธ ศาสนา ตัวอย่างเช่น การนำอักษรย่อ คำศัพท์ที่มาจากหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาที่เดิมทีใช้เป็นอุบายในการท่องจำหลักคำสอน อุบายในการฝึกจิตให้สงบ และอุบายเตือนสติไม่ให้กระทำความชั่ว รวมถึงใช้เป็นเครื่องมือการเรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เช่น พระรัตนตรัย และหลักคำสอน (ธีรโชติ เกิดแก้ว, 2561, น. 312-325) ต่อมาได้นำหลักการทางไสยศาสตร์มาผสมผสานใช้เป็นเวทมนต์คาถาเรียกว่า “หัวใจ” ที่มีอนุภาคศักดิ์สิทธิ์เชิงบันดาลด้านต่าง ๆ มากมาย แต่ผู้ถ่ายทอดไม่ได้บอกสาระสำคัญให้แก่ผู้เรียน และผู้เรียนก็ไม่ใส่ใจที่จะเรียนรู้สาระสำคัญของหัวใจเหล่านั้น ทั้งในแง่ของความหมาย แหล่งที่มา และสาระสำคัญจึงส่งผลให้พุทธศาสตร์กลายเป็นไสยศาสตร์ในปัจจุบัน

3) ใช้เพื่ออนุเคราะห์สงเคราะห์ประชาชน สืบเนื่องจากวัดเป็นศูนย์กลางของประชาชนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น วัดและพระสงฆ์จึงเป็นที่คาดหวังของประชาชนที่ประสบปัญหาชีวิตบางเรื่อง que เข้ามา ให้พระสงฆ์ช่วยจัดปัดเป่า ช่วยเหลือ เห็นได้จากงานวิจัยของธีรโชติ เกิดแก้ว (2552, น. 91-97) เรื่องการศึกษาเชิงวิเคราะห์สัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์ไทยที่พบว่า การนำความเชื่อเรื่องยันต์หรือวัตถุมงคลต่าง ๆ มาช่วยแก้ไขปัญหาชีวิตที่เกิดจากความไม่รู้ ไม่เข้าใจในธรรมชาติและปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น โรคระบาด การเจ็บป่วย ความกลัวภัย อันตรายจากภูต ผี ปีศาจ อำนาจลึกลับ และการกระทำของมนุษย์ด้วยกัน ความต้องการผลที่

พึงประสงค์ เช่น ความเป็นสิริมงคล ให้คนเมตตา ได้โชคลาภ ปัญหาทางเศรษฐกิจ เช่น ปลอดภัย ค่าขายร่ำรวย และ สถานการณ์ทางสังคม เช่น สงคราม โจรผู้ร้ายชุกชุม เป็นต้น ยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์ พระสงฆ์และวัดยิ่งต้องปรับตัวมากขึ้น เห็นได้จากบางวัดได้นำนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาช่วยผลิตวัตถุดิบที่สวยงาม มีรูปแบบที่หลากหลาย และมีการใช้สื่อโฆษณาชวนเชื่อรูปแบบต่าง ๆ มาช่วยเพื่อเพิ่มช่องทางเข้าถึงและดึงคนให้เข้าวัดมากขึ้น บางวัดได้ให้บริษัททัวร์เช่าที่วัดเพื่อทำธุรกิจพุทธพาณิชย์กับนักท่องเที่ยวต่างชาติโดยทางบริษัททัวร์จะเป็นผู้จัดการทั้งหมด

2.2.2 เพื่อต้องการรายได้บำรุงวัด วัดหรือพระสงฆ์บางส่วนมักจะให้เหตุผลว่า ต้องการนำรายได้จากการทำบุญ การเข้าร่วมพิธี การจำหน่ายเครื่องบูชา และการเช่าวัตถุมงคลทั้งหมดมาสร้างหรือบูรณะสิ่งต่าง ๆ ภายในวัดหรือสร้างสาธารณูปโภคประโยชน์ให้แก่สังคม เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล มีงานวิจัยหลายเรื่องที่เกี่ยวข้องถึง ปัจจัยข้อนี้ เช่น งานวิจัยของวีรยุทธ เกิดในมงคล (2560, น. 61-67) เรื่อง รูปแบบและวิธีการทางธุรกิจกับพุทธพาณิชย์ในสถาบันพระพุทธศาสนาที่พบว่า กิจกรรมที่วัดจัดขึ้นล้วนมีเป้าหมายเพื่อสร้างรายได้และแสวงหากำไรให้แก่ วัดและคนที่เกี่ยวข้องโดยใช้กลยุทธ์ทางการตลาดมาใช้เพื่อโน้มน้าวใจผู้ศรัทธาให้หลงใหล เชื่อในอิทธิฤทธิ์ และผลบุญ ที่สร้างรายได้ให้แก่วัด 10 เรื่อง ได้แก่ การบูชารูปเคารพและสิ่งศักดิ์สิทธิ์, พิธีกรรมที่เป็นการบริการตนเองเช่น ตักบาตรเหรียญ, การเชิญชวนให้ทำบุญด้วยตู้บริจาค, การบูชาวัตถุมงคล, การบริการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น อุปสมบท ฌาปนกิจ, การจัดงานเทศกาล วันสำคัญตามประเพณี และวันสำคัญทางศาสนา, การเชิญชวนให้ทำบุญ สร้างวัตถุมงคล รูปบูชา และพระพุทธรูป, การเชิญชวนให้สร้าง สาธารณสมบัติและปฏิสังขรณ์, การทำบุญไถ่ชีวิตและ ซื้ออาหารให้สัตว์ และการจัดวัดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผลการวิจัยดังกล่าวได้ตีแผ่ถึงพุทธพาณิชย์ที่มี วิธีการสร้างคุณค่าและความต้องการในรูปแบบของสินค้าและบริการที่นำความเชื่อเรื่องบุญบารมีและ อิทธิปาฏิหาริย์มาใช้เป็นเครื่องมือดึงคนเข้าวัดโดยมุ่งไปที่รายได้จากกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่กล่าวข้างต้น

2.3 ผลที่ตามมา หากจะมีคำถามว่า คนไทยที่นับถือพระพุทธศาสนาเข้าใจพระพุทธศาสนาในระดับดี นั้นมีมากน้อยเพียงไร เราในฐานะที่เป็นชาวพุทธจะตอบคำถามอย่างไร เพราะตามหลักฐานพระพุทธศาสนาเข้าสู่ สังคมไทยเป็นเวลาถึง 2000 กว่าปีแล้ว แต่ชาวพุทธในสังคมไทยปัจจุบัน แม้กระทั่งพระสงฆ์บางส่วนเองก็ยังไม่ สามารถจำแนกได้ว่า พระพุทธศาสนาที่แท้จริงคืออะไร ยังยึดถือปฏิบัติตามความเชื่อนอกพระพุทธศาสนาที่สืบต่อกัน มาตั้งแต่อดีต เรื่องนี้เป็นเรื่องที่น่าคิดและไม่ควรเพิกเฉย

การยอมรับความเชื่ออื่นที่ไม่ใช่คำสอนในพระพุทธศาสนาในหัวข้อที่ผ่านมา แม้จะมีเหตุผลที่อาจตีความ ได้ว่า เกิดประโยชน์ต่อวัดและสังคมบางเรื่องก็ตาม แต่ถ้าพิจารณาให้ดีแล้วจะพบว่า มีผลกระทบในเชิงลบที่มีอาจ ละเอียดได้ เนื่องจากมีผลต่อความดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาที่บริสุทธิ์ โดยมีเหตุผลตามหลักคำสอนใน พระพุทธศาสนา ทศณะของนักวิชาการ และผลการวิจัยยืนยันดังต่อไปนี้

2.3.1 สร้างความเข้าใจผิด จากรูปแบบความเชื่อต่าง ๆ ที่เข้ามาผสมผสานกับพิธีกรรมและข้อ ปฏิบัติของชาวพุทธไทยบางส่วนส่งผลให้เกิดความเข้าใจผิดว่า เรื่องเหล่านั้นเป็นหลักคำสอนทางพระพุทธ ศาสนาไป ทั้งหมด เห็นได้จากงานวิจัยหลายเรื่องที่พบความจริงประเด็นนี้ เช่น ทศณะของพระครูวิสุทธีสมุทรคุณ (หลวงพ่ อนนต์) ที่กล่าวถึงการนำอักษรย่อที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในหัวใจ 108 มาใช้เป็นเวทมนต์คาถาสั่งวัตถุ มงคลต่าง ๆ โดยมุ่งไปที่ความศักดิ์สิทธิ์เป็นสำคัญ ส่งผลให้ประชาชนไม่เข้าใจเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา แต่เข้าใจ ผิดว่า อักษรย่อและคำศัพท์ทางศาสนาพุทธเหล่านั้นทำให้เกิดความหลง ความศักดิ์สิทธิ์ที่มีอานุภาพต่าง ๆ ไป (อ้างใน

ธีรโชติ เกิดแก้ว, 2561, น. 297) ซึ่งขัดแย้งกับกฎแห่งกรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในจูฬนันทียชาดก (ขุ.ธ. (ไทย) 27/114/103) ว่า “คนทำกรรมดีย่อมได้รับผลดี คนทำกรรมชั่ว ย่อมได้รับผลชั่ว...” และผิดจากหลักการพึ่งตนเองที่ว่า “ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน บุคคลอื่นใครเล่าจะเป็นที่พึ่ง เพราะบุคคลที่ฝึกฝนตนดีแล้ว ย่อมได้ที่พึ่งอันได้โดยยาก” (ขุ.ธ. (ไทย) 25/160/82) เหตุผลตามหลักคำสอนนี้ก็คือ ถ้าคนเข้าใจว่า เรื่องต่าง ๆ สำเร็จได้ด้วยการอาศัยสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทุกคนในโลกก็ประสบความสำเร็จกันทั้งโลกโดยไม่ต้องลงมือทำ เพราะทุกคนก็สามารถไปหาวัตถุกศักดิ์สิทธิ์มาไว้บูชาได้เช่นกัน และจะส่งผลให้คนเข้าใจผิดและปฏิบัติผิดแบบนี้เรื่อยไป

2.3.2 ส่งเสริมให้ยึดติดในความเชื่อ ความเชื่อที่ไม่ใช่หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเหล่านี้ได้ทำให้พระสงฆ์และชาวพุทธไทยบางส่วนยึดติดอยู่ในอำนาจศักดิ์เชิงบันดาล ไม่สนใจหลักคำสอนที่เป็นแนวทางแห่งความพ้นทุกข์ เห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของพระครูสิริธรรมรัต (หลวงปู่หล้า สิริธมโม) วัดสามัคคีธรรม ลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร ที่ว่า “คนส่วนใหญ่ไม่สนใจที่จะเรียนรู้เรื่องเหล่านี้ (สัญลักษณ์ทางศาสนาที่ปรากฏในวัดอุโมงค์) สนใจแต่เพียงว่า วัดอุโมงค์รุ่นนี้มีดีด้านไหน ศักดิ์สิทธิ์จริงไหม” แม้แต่ลูกศิษย์ของพระเกจิ อาจารย์หลายท่านที่ได้เรียนรู้และสืบต่อวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์ที่ผสมผสานอยู่กับพระพุทธ ศาสนาก็ไม่สนใจที่จะรู้ที่มาและความหมายของเวทมนต์ คาถา และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมเหล่านั้นเช่นกัน สอดคล้องกับความเชื่อของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ในงานวิจัยของธีรโชติ เกิดแก้ว (2552, น. 99, 180) เรื่องการศึกษาเชิงวิเคราะห์สัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์ไทยที่ระบุว่า เชื่อในอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของวัดอุโมงค์หรือเครื่องรางของขลังในขณะเดียวกันก็นำสิ่งเหล่านั้นไปใช้เชิงอำนาจฤทธิ์เช่นกัน อีกตัวอย่างหนึ่งที่ยืนยันความจริงข้อนี้ คือ งานวิจัยของนุศรา สว่างศรี (2549) ที่ศึกษาพุทธพาณิชย์ในพระเครื่องพบว่า พระเครื่องที่สร้างในปัจจุบันมีวัตถุประสงค์เพื่อระดมทุนและมีผลประโยชน์ทางธุรกิจโดยใช้ศรัทธาเป็นแรงจูงใจผ่านกลยุทธ์ทางการตลาดและมุ่งไปที่ความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์เป็นสิ่งสำคัญ ส่งผลให้คนที่ศรัทธาคล้อยตามความเชื่อดังกล่าวไป แต่จะไม่ใส่ใจถึงพระพุทธเจ้าผู้เป็นเจ้าของศาสนา ซึ่งสวนทางกับพุทธดำรัสในมหาปริณิพพานสูตรที่พระองค์ทรงให้ชาวพุทธยึดพระธรรมวินัยเป็นตัวแทนของพระองค์ไว้ว่า “ธรรมวินัยที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากที่เราล่วงลับไปแล้ว จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงทำหน้าที่ให้สำเร็จด้วยความไม่ประมาทเถิด” (ที.ม. (ไทย) 10/218/166)

2.3.3 ทำให้คนห่างไกลจากศาสนาที่เป็นหลักการ การที่พระสงฆ์ไทยบางส่วนนำความเชื่ออื่นมาผสมผสานกับหลักการในพระพุทธศาสนาโดยที่ไม่ได้บอกถึงความหมาย ที่มา และสาระสำคัญของคำสอนในแต่ละเรื่อง มุ่งแต่ให้คนเชื่อและเข้าใจผิดว่า เรื่องนั้นเป็นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาและมีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ด้านต่าง ๆ ส่งผลให้ชาวพุทธ แม้กระทั่งพระสงฆ์บางส่วนห่างไกลจากหลักคำสอนที่บริสุทธิ์ แต่ไปยึดติดกับสัทธรรมปฏิรูป คือ คำสอนเทียมที่ปลอมปนเข้ามา ไม่ใส่ใจที่จะศึกษาและปฏิบัติตามหลักคำสอนที่แท้จริง เป็นเหตุให้ไม่สามารถบรรลุธรรมได้ ผิดไปจากแนวทางปฏิบัติต่อหลักคำสอนของชาวพุทธที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในวัคคกสิสูตรว่า “ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่าเห็นเรา ผู้ใดเห็นเรา ผู้นั้นชื่อว่าเห็นธรรม” (ส.ข. (ไทย) 17/87/159)

ปัจจัยดังกล่าวได้ส่งผลให้เกิดการปฏิบัติที่ไม่ตรงกับแก่นของคำสอนในพระพุทธศาสนา เห็นได้จากงานวิจัยของภณกุล ภาควณวรรคิตต์ (2555) ที่ศึกษาพุทธพาณิชย์และไสยพาณิชย์ในพุทธศาสนาเชิงปฏิบัติของไทยที่ออกมาในรูปของบุญพาณิชย์ที่ส่งผลต่อความเชื่อและการปฏิบัติที่ไม่ตรงกับแก่นของหลักคำสอนโดยมีเรื่องของผลประโยชน์เชิงพาณิชย์ซึ่งผ่านพิธีกรรม สถานที่ประกอบพิธีกรรม บุคคลในกิจกรรม ค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมพิธีกรรม และแผนการตลาด ส่งผลให้ชาวพุทธยึดถือปฏิบัติจนมองเป็นเรื่องปกติไป ไม่ใส่ใจที่จะศึกษา ปฏิบัติธรรม และไม่เข้าถึง

ธรรมตามสาระสำคัญของธรรมคุณชื่อว่า **สนธิปฏิญญา** หมายถึง ผู้ปฏิบัติจะเห็นได้เองและ**ปัจจุตต์ เวทิตพโพ ญาณุทธิ** ผู้ปฏิบัติเท่านั้นจะรู้หรือเห็นธรรมได้ (ส.สพ. (บาลี) 18/70/235, (ไทย) 18/70/59)

2.3.4 ศาสนาที่เป็นสัทธรรมจะดำรงอยู่ไม่ได้ จะคงอยู่แต่สัทธรรมปฏิรูป หมายถึง เรื่องที่ไม่ใช่หลักคำสอนของพระพุทธเจ้า หรือพูดอีกนัยหนึ่งก็คือ คำสอนอื่นที่แปลกปลอมเข้ามา เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้พระพุทธศาสนาเสื่อมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในสัทธรรมมัปปฎิรูปกสูตรว่า “สัทธรรมปฏิรูปยังไม่เกิดขึ้นในโลกตราบใด ตราบนั้นสัทธรรมก็ยังไม่เสื่อมสูญไป แต่เมื่อใดสัทธรรมปฏิรูปเกิดขึ้นในโลก เมื่อนั้นสัทธรรมย่อมเสื่อมสูญไป” และยังคงกล่าวถึงความเสื่อมนั้นว่า มาจากชาวพุทธที่พระองค์ทรงเรียกว่า “โมฆบุรุษ” หมายถึง คนที่ว่างเปล่า ตรง ๆ ก็คือคนเขลา ได้แก่ชาวพุทธผู้ไม่เคารพ ยำเกรงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สิกขา และสมาธินั่นเอง (ส.นิ. (ไทย) 16/156/263) พุทธดำรัสที่ยืนยันได้ว่า ปัจจัยแห่งความเสื่อมของศาสนาพุทธคือ การที่ชาวพุทธนำเรื่องที่ไม่ใช่คำสอนของพระพุทธเจ้าเข้ามายึดถือปฏิบัติ รวมถึงเผยแพร่ให้คนเข้าใจผิดว่าเป็นเป็นคำสอนในศาสนาพุทธ ส่งผลให้ศาสนาคงอยู่ในรูปของศาสนวัตถุและศาสนพิธีที่ผสมผสานกับลัทธิความเชื่ออื่น เห็นได้จากบทสรุปที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในปฐม-ทศยสัทธรรมสัมโมเสสสูตรว่าด้วยความสูญสิ้นของพระสัทธรรม 6 ประการ คือ (1) ชาวพุทธไม่ฟังธรรม (2) ไม่ศึกษาหลักคำสอน (3) ไม่จดจำหลักคำสอน รวมถึงไม่ใส่ใจที่จะทบทวนหลักคำสอนที่ได้ศึกษาเล่าเรียนแล้ว (4) ไม่ใคร่ครวญ ค้นคว้า ทำความเข้าใจเพื่อให้เกิดความแตกฉานอย่างลึกซึ้งในหลักคำสอน (5) ไม่เผยแพร่หลักคำสอนที่ศึกษาเล่าเรียนจนเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งให้แก่ผู้อื่น (6) ไม่ปฏิบัติตามหลักคำสอนที่ได้ศึกษาแล้ว (อง.ปญจก. (ไทย) 22/154-155/252-254)

ปัจจัยทั้ง 6 ประการดังกล่าวนอกจากจะชี้ให้เห็นถึงสาเหตุที่ทำให้พระพุทธศาสนาที่เป็นสัจธรรมดำรงอยู่ไม่ได้แล้วยังสะท้อนให้เห็นถึงผู้ที่จะทำให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ไม่ได้ก็คือ ชาวพุทธนั่นเอง ดังนั้น ชาวพุทธต้องตื่นจากความลุ่มหลง หันมาใส่ใจกับสัทธรรมที่บริสุทธิ์อันเป็นหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างแท้จริง และทำการเสาะแสวงหาเรื่องที่เข้ามาปะปนกับหลักพระพุทธศาสนา ทำให้กระจ่างชัดว่า เรื่องนี้เป็นศาสนาแบบจารีตที่เป็นวัฒนธรรมของชาวไทยมาก่อน แต่ยังคงไว้ให้ชาวพุทธรู้ว่า เรื่องใดคือพุทธแท้ เรื่องใดไม่ใช่ และวางแบบแผนหรือระเบียบพิธีกรรม รวมถึงการประกอบศาสนกิจใหม่ให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัยที่เป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้าสืบไป โดยหันมาทบทวนว่า สาระสำคัญของศรัทธาและหลักการปฏิบัติต่อศรัทธาที่ถูกต้องในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร ดังที่จะกล่าวรายละเอียดในหัวข้อต่อไป

3. การทบทวนหลักศรัทธาเพื่อความดำรงอยู่ของพระสัทธรรม ผลกระทบที่ตามมาจากการนำความเชื่ออื่นเข้ามาในพระพุทธศาสนาในหัวข้อที่ผ่านมาอาจทำให้ชาวพุทธได้ตระหนักถึงหน้าที่ของชาวพุทธโดยสรุป 2 ประการคือ คันถธุระ หน้าที่ในการศึกษาพระสัทธรรม รวมถึงการเผยแพร่ รักษา ถำรงไว้ซึ่งพระสัทธรรม และวิปัสสนาธุระ หน้าที่ในการปฏิบัติตามหลักพระสัทธรรม (พระพุทธโฆสจารย์, 2523, น. 62) ดังนั้น ชาวพุทธต้องหันกลับมาทบทวนหลักความเชื่อในพระพุทธศาสนาให้ถูกต้องก่อนเป็นเรื่องแรก โดยมีประเด็นที่จะกล่าวในหัวข้อนี้ 4 ประเด็นสำคัญ คือ

3.1 ความหมายและลักษณะของศรัทธา ความเชื่อในพระพุทธศาสนาถูกแสดงไว้ด้วยภาษาบาลีว่า “สทธา” หรือเขียนในภาษาไทยว่า “ศรัทธา” แปลว่า ความเชื่อ แต่เป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญาที่เรียกว่า “สัทธาญาณสัมปยุต” ศรัทธาในความหมายนี้ศึกษาได้จากหมวดคำสอนในพระไตรปิฎกหลายหมวด เช่น เวสาลีขกธรรม ธรรมที่ทำให้เกิดความกล้าหาญ (อง.ปญจก. (ไทย) 22/101/174) อุปาสกธรรม ธรรมของอุปาสกที่ตี

(อง.ปญจก. (ไทย) 22/175/292) และอริยทรัพย์ 7 ทรัพย์อันประเสริฐ (ที.ปา. (ไทย) 11/330/331) หมวดธรรมที่กล่าวมาทั้งหมดมีศรัทธาเป็นองค์ประกอบร่วมกับปัญญา สะท้อนถึงสาระสำคัญของความเชื่อเชิงพุทธว่าเป็นศรัทธาที่ประกอบด้วยเหตุผล จากตัวอย่างของหลักคำสอนข้างต้นให้ข้อสรุปถึงความหมายและลักษณะของศรัทธาในพระพุทธศาสนาว่าเป็นศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา ไม่ใช่ความเชื่ออย่างไร้วิจารณ์ญาณ เพื่อให้เห็นถึงหลักการสำคัญของความเชื่อในพระพุทธศาสนาขอให้ดูความเชื่อหลักในพระพุทธศาสนาในหัวข้อต่อไป

3.2 ความเชื่อหลักในพระพุทธศาสนา หากจะพูดถึงความเชื่อพื้นฐานสำคัญในพระพุทธศาสนาก็เห็นจะหนีไม่พ้นความเชื่อเรื่องกรรม เรื่องนี้วิเคราะห์ได้จากลักษณะของพระพุทธศาสนาประการหนึ่ง คือ ปฏิบัตินิยม หมายถึง ศาสนาที่มุ่งให้ศาสนิกปฏิบัติตามหลักคำสอนที่ได้ศึกษาจนเข้าใจถูกต้องแล้วเพื่อบรรลุผลของการปฏิบัติตามหลักสัทธิธรรม 3 ได้แก่ การศึกษาหลักคำสอน การปฏิบัติตามหลักคำสอน และการรับผลของการปฏิบัติ (วินย.อ. (บาลี) 1/264) คำว่า กรรม หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา (อง.ฉก. (ไทย) 22/63/577) หรือมีเจตนาเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดพฤติกรรมทั้งกาย วาจา และใจตามพื้นฐานของเจตนาที่เป็นกุศลหรืออกุศล หลักธรรมที่แสดงถึงความเชื่อเรื่องกรรมนี้ศึกษาได้จากหลักศรัทธา 4 ประการ ได้แก่

3.2.1 กัมมสัทธา ความเชื่อเรื่องกรรม เป็นความเชื่อพื้นฐานสำคัญ เนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการลงมือปฏิบัติ ไม่ใช่ศาสนาแห่งการบนบานศาลกล่าว ร้องขอจากอำนาจเหนือมนุษย์และธรรมชาติให้ลดบันดาลสิ่งต่าง ๆ ให้ เรื่องนี้วิเคราะห์ได้จากแก่นของพระธรรมที่ว่า พระธรรมเป็นสิ่งที่ผู้ปฏิบัติจะพึงรู้เห็นได้ด้วยตัวเอง ส่วนหลักความเชื่อเรื่องกรรมนั้นมีค่อนข้างมาก แต่ที่เห็นว่าเป็นข้อสรุปถึงเรื่องกรรมกับชีวิตมนุษย์ก็คือ จูฬกัมมวิภังคสูตรที่กล่าวถึงกรรมไว้ 6 ฐานะ คือกรรมในฐานะสมบัติของมนุษย์ กรรมในฐานะให้ผลแก่ผู้ทำ กรรมในฐานะนำสัตว์ไปเกิดในภพภูมิต่าง ๆ กรรมในฐานะพันธุกรรมที่ติดตามสัตว์ไปยังภพต่าง ๆ กรรมในฐานะที่พึงอาศัยของมนุษย์ และกรรมในฐานะปัจจัยที่ทำให้สัตว์แตกต่างกัน (ม.ม. (บาลี) 14/289/262)

3.2.2 วิปากสัทธา ความเชื่อผลของกรรม พระพุทธศาสนามีหลักการว่า การกระทำที่เกิดจากความตั้งใจทุกเรื่องมีผลที่ตามมา ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับว่า กรรมที่ทำนั้นเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่ว หลักการที่แสดงความจริงข้อนี้ก็คือ คำว่า “กัมมทายาโท” แปลว่า เราเป็นผู้รับผลแห่งกรรมตรงกับสำนวนไทยที่ว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ซึ่งมีที่มาจากความเชื่อเรื่องผลกรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในจูฬนันทิยชาดกว่า “คนทำกรรมใดไว้ ย่อมเห็นกรรมนั้นในตน คนทำกรรมดีย่อมได้รับผลดี คนทำกรรมชั่ว ย่อมได้รับผลชั่ว คนหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้รับผลเช่นนั้น” (ขุ.ชา. (ไทย) 27/114/103)

3.2.3 กัมมัสสกตาสัทธา ความเชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตน หมายถึง คนจะดีหรือชั่ว ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวอยู่ที่การกระทำของแต่ละคน เรื่องนี้ศึกษาได้จากจูฬกัมมวิภังคสูตรภายใต้คำว่า “กัมมัสสโก” แปลว่า มนุษย์มีกรรมเป็นของตน ไม่มีผู้ใดหยิบยื่นให้เรา (ม.ม. (ไทย) 14/289/350)

3.2.4 ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อในความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าหรือเชื่อในพระปัญญาธิคุณของพระพุทธเจ้าที่ทรงตรัสรู้โดยชอบด้วยพระองค์เอง ไม่มีใครหรืออำนาจใดลดบันดาลให้พระองค์ตรัสรู้ (อง. สตตก. (ไทย) 23/4/5) ซึ่งถือว่าเป็นความเชื่อหลักในพระพุทธศาสนา

หลักศรัทธาทั้ง 4 ข้อนี้ปรากฏในพระไตรปิฎกเพียง ตถาคตโพธิสัทธา เท่านั้น นอกนั้นมาในคัมภีร์ชั้นนอรรถกถา แสดงให้เห็นว่า ความเชื่อในข้อที่ 4 นั้นเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง เพราะเป็นเบื้องต้นของการเข้าสู่ศาสนา การที่

ผู้เขียนกล่าวเช่นนี้ก็เนื่องจากความเชื่อเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญของการนับถือศาสนา หากขาดศรัทธา การนับถือศาสนาที่เกิดขึ้นไม่ได้ เห็นได้จากปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 หลังจากที่พากันทอดทิ้งพระสมณะโคดม เพราะหมดศรัทธาที่เห็นสมณะโคดมเลิกบำเพ็ญทุกริกิริยา หันมาบริโภคอาหารตามปกติ และพากันคิดว่า สมณะโคดมไม่สามารถบรรลุโพธิญาณได้ และพอเห็นพระพุทธเจ้าเสด็จกลับมาหาพวกตนพร้อมกับตรัสว่า พระองค์เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ และจะแสดงธรรมให้ฟัง ต่างกันพากันไม่เชื่อว่า พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้จริง แต่หลังจากที่พระพุทธเจ้าทรงให้ปัญจวัคคีย์ทบทวนคำพูดที่พระองค์ทรงตรัสนั้นว่า เคยตรัสเช่นนี้หรือไม่ จึงได้พากันเชื่อและฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า (วิ.มหา. (ไทย) 4/12/18-20) ดังนั้น ศรัทธาจึงเป็นปัจจัยสำคัญของการนับถือศาสนา แต่ศรัทธาในพระพุทธศาสนาจะต้องประกอบด้วยปัญญาเสมอ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นความจริงเรื่องนี้มากขึ้น ขอให้ดูสาระสำคัญของหัวข้อที่จะกล่าวในข้อต่อไป

3.3 ข้อปฏิบัติต่อศรัทธาของชาวพุทธ หัวข้อที่ผ่านมาให้ข้อสรุปว่า ความเชื่อหลักของพระพุทธศาสนา คือ ความเชื่อในพระปัญญาแห่งการตรัสรู้สัจธรรมของพระพุทธเจ้า ดังนั้น ชาวพุทธจะต้องตระหนักถึงศรัทธาข้อนี้และทบทวนตนเองว่า ยังเชื่อมั่นในพระพุทธเจ้า สัจธรรมที่พระองค์ตรัสรู้ และพระอริยสงฆ์สาวกผู้ปฏิบัติตามสัจธรรมนั้นหรือไม่ ด้วยการหันมาทบทวนข้อปฏิบัติเรื่องศรัทธาใน 3 เรื่องสำคัญ คือ

3.3.1 แนวทางปฏิบัติต่อศรัทธา พระพุทธเจ้าได้ทรงวางหลักปฏิบัติต่อเรื่องศรัทธาไว้หลายแห่ง โดยเฉพาะเกสบุตรสูตรหรือกาลามสูตรที่พระองค์ทรงวางแนวทางปฏิบัติต่อความเชื่อไว้ว่า อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อ หมายถึง อย่าเชื่อทันทีโดยที่ยังไม่ได้ใช้วิจารณ์ญาณหรือพิสูจน์จนเห็นจริงในเรื่องที่ได้ฟังมา เรื่องที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา ข่าวลือ ข้อมูลจากตำราหรือคัมภีร์ เรื่องที่คิดเอาเอง (ตรรกะ) เรื่องที่อนุমানเอา เรื่องที่ไตร่ตรองตามแนวเหตุผล เรื่องที่ตรงกับทฤษฎีที่กำหนดไว้ เรื่องที่เห็นว่าน่าเชื่อถือ และเรื่องที่รับฟังจากครูอาจารย์ (อง.เอกก. (ไทย) 20/66/257) ข้อมูลเหล่านี้ไม่ใช่เป็นข้อมูลที่เชื่อไม่ได้ไปเสียทั้งหมด แต่หลักการที่พระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้ชาวกาลามะใช้ก็คือ โยนิโสมนสิการ คือ กระบวนการพิจารณาโดยแยกคาย พิจารณา วิเคราะห์อย่างถี่ถ้วน รอบด้านจนวางใจเชื่อได้ว่าเป็นข้อมูลที่ถูกต้อง เชื่อถือได้ เป็นเรื่องที่ดี มีประโยชน์ (กุศล) จึงค่อยเชื่อถือและปฏิบัติตาม โดยสรุปถึงหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนาจะเป็นแบบสัทธาญาณสัมปยุต หมายถึง ความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญา และเป็นศรัทธาที่ไม่มีอะไรมาทำให้หวั่นไหวหรือเปลี่ยนแปลงได้ เรียกว่า “อจลศรัทธา” ศรัทธาที่มั่นคงในพระพุทธศาสนาตามนัยที่แสดงไว้ในอาปนสูตรที่กล่าวถึงอริยสาวกว่า มีศรัทธาที่มั่นคง เลื่อมใสยิ่ง ไม่มีความเคลือบแคลง สงสัยในพระพุทธเจ้าและหลักคำสอน (ส.ม. (ไทย) 19/520/332) หรือในจกกวัตติสูตรที่กล่าวถึงคุณสมบัติของชาวพุทธผู้เป็นอริยสาวกผู้มีศรัทธาประกอบด้วยความเลื่อมใสที่ไม่หวั่นไหวในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และเป็นผู้มีศีล (ส.ม. (บาลี) 19/997/204) โดยสรุปของแนวทางปฏิบัติต่อศรัทธาก็คือ ชาวพุทธต้องมีความเชื่ออย่างมีเหตุผลบนพื้นฐานของหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา และมีความเชื่อ ความเลื่อมใสที่มั่นคง ไม่แปรเปลี่ยนต่อพระพุทธศาสนา

3.3.2 คุณสมบัติของอุบาสก อุบาสิกา หลังจากที่ได้นำแนวทางปฏิบัติต่อศรัทธาที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาแล้ว ขั้นต่อไปชาวพุทธจะต้องหันมาทบทวนถึงคุณสมบัติของตนว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง พระพุทธเจ้าทรงแสดงถึงคุณสมบัติของชาวพุทธไว้ 5 ประการ (1) มีศรัทธา หมายถึง เชื่ออย่างมีเหตุผล หรือเชื่ออย่างมีวิจารณ์ญาณ (2) มีศีล คือ รักษาความเป็นปกติของพฤติกรรมของตนด้วยการฝึกควบคุมพฤติกรรมทางกาย วาจา ตามหลักของศีลตามสถานภาพของแต่ละบุคคล ได้แก่ ศีล 5 ศีล 8 สำหรับอุบาสก อุบาสิกา ศีล 10 สำหรับสามเณร ศีล 227 สำหรับพระภิกษุ และศีล 311 สำหรับนางภิกษุ (3) ไม่ถืออมงคลตื่นข่าว เชื่อกรรม ไม่เชื่อมงคล คือ มุ่งหวังผล

จากการกระทำและการงาน มิใช่จากโชคกลางและสิ่งที่ลือกันว่าลัทธิลี้ลับ (4) ไม่แสวงหาทักษิณภายนอกพระพุทธศาสนา หมายถึง ทำบุญ ให้การอุปถัมภ์บำรุงพระภิกษุ สามเณร ภิกษุณีในพระพุทธศาสนา (5) ให้การอุปถัมภ์ บำรุงพระพุทธศาสนา (อง.ปณจก. (ไทย) 22/175/293)

ถ้าพิจารณาจากคุณสมบัติของอุบาสก อุบาสิกาในพระพุทธศาสนากับชาวพุทธไทยปัจจุบันพบว่า ชาวพุทธไทยบางส่วนขาดคุณสมบัติเรื่องความเชื่อที่เป็นสาระสำคัญของหลักธรรมข้อนี้ กล่าวคือชาวพุทธบางส่วนไม่เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมกับการให้ผล ไม่เชื่อในสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ คือ หลักธรรมคำสอน แต่ไปเชื่อเรื่องที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยเหตุผล คือ ความเชื่อเรื่องมงคล ความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ของสิ่ง ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นธรรมชาติ และสิ่งที่สร้างขึ้นด้วยพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ จนทำให้ไม่สนใจหลักคำสอน เห็นได้จากงานวิจัยของธีรโชติ เกิดแก้ว (2552, 176-177) ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เชื่อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับยันต์ไทยทั้งหมดว่าเป็นเรื่องของความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ที่คนนำมาใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ตนเองโดยจะเชื่อตามที่คนอื่นหรือครูอู๋บอกเล่าต่อกันมาโดยที่ไม่รู้ ไม่เข้าใจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในยันต์ไทย

3.3.3 การแสวงหาสัจธรรมเพื่อความหลุดพ้น หลังจากที่ได้ทบทวนเรื่องกรรมและคุณสมบัติของชาวพุทธอย่างถูกต้องแล้ว ขั้นตอนไปที่ชาวพุทธจะต้องทบทวนก็คือ เรื่องการแสวงหาว่า สิ่งที่เราากำลังแสวงหาหรือสิ่งที่เรานำเข้ามาในพระพุทธศาสนานั้นเป็นเรื่องที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าหรือไม่ สำหรับหลักการแสวงหานั้นศึกษาได้จากมัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก (ม.ม. (ไทย) 12/274-275/296-299) ที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงการแสวงหาไว้ 2 ประการ คือ

1) การแสวงหาที่ไม่ประเสริฐ (อนริยปริเยสนา) หมายถึง การแสวงหาสิ่งที่ไม่สามารถทำให้คนเป็นพระอริยบุคคล หรือการแสวงหาสิ่งที่ไม่สามารถทำให้ตนหลุดพ้นไปจากทุกข์ ยังติดอยู่กับโลกต่อไป ขอ ยกตัวอย่างการแสวงหาของชาวพุทธไทยบางส่วนที่สอดคล้องกับบทความนี้ คือ การแสวงหาเดรัจฉานวิชาหรือสิ่งที่เป็นผลผลิตของเดรัจฉานวิชา หมายถึง วิชาที่ขัดขวางการบรรลุมรรค ผล นิพพานที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามพระภิกษุเรียนและถ่ายทอด ถ้าฝ่าฝืนก็ทรงปรับโทษไว้ในพรหมชาลสูตร เช่น วิชาทำเสน่ห์ วิชาเวทมนต์ขับไล่ผี วิชาป้องกันลูกศร (รวมถึงอาวุธอื่น ๆ ด้วย) วิชาพ่นน้ำมันต์ รดน้ำมันต์ (ที.สี. (ไทย) 9/21-27/8-10) และในพระวินัยปิฎกก็ได้ระบุว่า พระพุทธเจ้าทรงห้ามภิกษุเรียนและสอน รวมถึงการประกอบเดรัจฉานวิชาโดยทรงบัญญัติไว้ว่า ถ้าภิกษุรูปใดเรียนหรือสอนเดรัจฉานวิชาเป็นอาบัติทุกกฏ (วิ.จ. (ไทย) 7/287/73) รวมถึงการนำความเชื่ออื่นที่ไม่ใช่หลักคำสอนในพระพุทธศาสนา เช่น ความเชื่อเรื่องผี ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ และความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ลัทธิขงจื๊อเป็นการแสวงหาที่ไม่ประเสริฐ ขัดกับคุณสมบัติของชาวพุทธข้อว่า เชื่อกรรม ไม่ถือมงคลตื่นข่าว คือ มุ่งหวังผลจากการกระทำและการงาน มิใช่จากโชคกลางและสิ่งที่ลือกันว่าลัทธิลี้ลับ และไม่แสวงหาทักษิณภายนอกพระพุทธศาสนา และให้การอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาเท่านั้น (อง.ปณจก. (ไทย) 22/175/293)

2) การแสวงหาที่ประเสริฐ (อริยปริเยสนา) หมายถึง การแสวงหาสิ่งที่ดีประเสริฐ ได้แก่ พระนิพพานที่ทำให้ตนหลุดพ้นไปจากกิเลสและความทุกข์บนพื้นฐานของหลักธรรมที่นำไปสู่ความหลุด ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ 8 ประการ (วิ.ม. (ไทย) 4/13/20) หรือหากเป็นการแสวงหาที่พึ่งยึดเหนี่ยวทางใจตามคุณสมบัติของชาวพุทธก็ได้แก่ พระรัตนตรัย อันเป็นที่พึ่งอันเกษม สูงสุดที่จะนำพาชาวพุทธสู่ความหลุดพ้นจากทุกข์ได้ (ช.ธ. (ไทย) 25/188-192/92) ความเชื่ออื่นนอกนี้ไม่ใช่ความเชื่ออันเกษมสูงสุด และไม่สามารถทำให้หลุดพ้นจากทุกข์ได้จริง

การทบทวนข้อปฏิบัติต่อหลักศรัทธาให้ถูกต้องจะส่งผลให้ชาวพุทธมีความเชื่ออย่างถูกต้องตามหลักเหตุผลบนพื้นฐานของหลักคำสอน การทบทวนคุณสมบัติของชาวพุทธจะทำให้ชาวพุทธหันมาสำรวจตัวเองว่าเป็นชาวพุทธที่ถูกต้องหรือไม่ และการทบทวนเรื่องการแสวงหาจะทำให้ชาวพุทธได้ตระหนักถึงเรื่องที่ตนยึดถือ ปฏิบัติอยู่ในขณะนี้ว่าเป็นเรื่องที่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัยหรือไม่ พร้อมกันนั้นก็ทำให้ชาวพุทธได้แก้ไขตัวเอง สะสางเรื่องที่ไม่ใช่หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาออกไป หรือถ้าหากจะยังคงไว้เพื่อรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมก็ต้องชี้แจงทำความเข้าใจแก่ประชาชนให้ชัดเจน เพื่อไม่ให้เกิดความสับสน เข้าใจผิด และพากันมองว่าเป็นเรื่องของพระพุทธศาสนาไปทั้งหมด ซึ่งถือว่าเป็นการกระทำที่บูชาพระรัตนตรัย และบูชาคุณความดีของพระโสณะ และพระอุตตรเถระที่สามารถเอาชนะความเชื่อเรื่องผีของคนไทยดั้งเดิมในดินแดนสุวรรณภูมิแล้วปกป้องชัยของพระพุทธเจ้าในดินแดนนี้ได้ตามหลักฐานที่พระพุทธโฆสจารย์ได้กล่าวไว้ในสมันตปาสาทิกาข้างต้น เมื่อนั้นศาสนาพุทธที่บริสุทธิ์ คือ พระสัทธรรมจะกลับมาให้แสงสว่างทางปัญญา และหนทางแห่งความหลุดพ้นจากทุกข์ตามเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาได้อย่างแท้จริงต่อไป

บทสรุป

ความหลากหลายของความเชื่ออื่น ๆ ที่ปะปนเข้ามาในพระพุทธศาสนาในประเทศทั้งความเชื่อพื้นฐานของสังคมไทย ได้แก่ ความเชื่อเรื่องผีหรือวิญญาณ ความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ และความเชื่ออื่น ๆ เกิดจากความต้องการของชาวพุทธไทยที่ต้องการรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิตให้คงอยู่ ประกอบกับความต้องการที่พึ่งและการจัดปัญหาที่เกิดจากความเชื่อในอำนาจที่มองไม่เห็นตน รวมถึงความต้องการของพระสงฆ์ไทยบางส่วนที่ต้องการใช้ความเชื่อเหล่านั้นเป็นอุบายดึงคนเข้าหาศาสนาทั้งในแง่ของการดึงคนเข้าวัดเพื่อทำกิจทางศาสนา อุบายให้คนเข้าถึงหรือศึกษาหลักคำสอน เตือนสติให้คนละชั่ว ทำดี ทำจิตให้ผ่องใสบริสุทธิ์ แต่พอเมื่อกาลเวลาผ่านไปนานเข้า ประกอบกับการไม่ถ่ายทอดถึงสาระสำคัญทั้งความหมาย ที่มา และวัตถุประสงค์ตามความเป็นจริงของการนำความเชื่ออื่นมาผสมผสานได้ส่งผลให้เกิดความเข้าใจและการปฏิบัติผิดกับคนรุ่นใหม่ที่ไม่ใส่ใจจะศึกษาสาระสำคัญของหลักคำสอน ส่งผลให้ความเชื่อเหล่านั้นเข้ามาแทนที่หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาไปอย่างน่าเสียดาย

การที่จะทำให้พระสัทธรรมของพระพุทธเจ้ากลับมาสู่ความบริสุทธิ์ได้นั้น ชาวพุทธจะต้องหันกลับมาทบทวนสาระสำคัญของความเชื่อในพระพุทธศาสนา นั่นก็คือ ตถาคตโพธิสัทธา ความเชื่อในพระปัญญาแห่งการตรัสรู้ธรรมว่าตนยังมีความเชื่อที่ไม่หวั่นไหว มั่นคงในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ โดยเฉพาะหลักคำสอนของพุทธเจ้าเพื่อสำรวจตัวเองว่า ดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าอยู่หรือไม่ คุณสมบัติของชาวพุทธของตนยังมีครบถ้วนหรือไม่ เพื่อตั้งจิตสำนึกในการปฏิบัติตนตามกรอบของความเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยการศึกษาทำความเข้าใจหลักคำสอน ปฏิบัติตนตามหลักคำสอน ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ไม่แสวงหาหลักความเชื่ออื่นใดที่ไม่ใช่พระพุทธศาสนา และแสวงหาหรือดำเนินชีวิตตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อความหลุดพ้นเท่านั้น ต่อเมื่อนั้นพระพุทธศาสนาที่ถูกครอบงำจากความเชื่ออื่นในสังคมไทยก็จะกลับคืนสู่ความบริสุทธิ์ พร้อมกับให้แสงสว่างทางปัญญาและแนวทางแห่งความหลุดพ้นกับชาวพุทธรุ่นใหม่ต่อไป แต่ถ้าเราไม่หันกลับมาทบทวน ศาสนาพุทธที่เป็นพระสัทธรรมก็จะดำรงอยู่ไม่ได้ จะคงอยู่แต่สัทธรรมปฏิรูป หลักคำสอนปลอม ส่งผลให้ศาสนาพุทธที่กล่าวกันว่าเป็นศาสนาแห่งปัญญากลายเป็นศาสนาแห่งสัทธาญาณวิปยุต ศาสนาที่มุ่งให้คนเชื่ออย่างเดียว นับว่าเป็นการทำลายศาสนาพุทธด้วยน้ำมือของชาว

พุทธที่เป็นโมฆบุรุษ ผู้ที่ไม่เคารพ ไม่มีความยำเกรงต่อพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เพราะไม่ใส่ใจที่จะศึกษา เล่าเรียน ปฏิบัติตามหลักธรรม รวมถึงไม่ใส่ใจที่จะเผยแผ่พระสัทธรรม แต่กลับนำเอาความเชื่อหรือหลักการจากลัทธิศาสนาอื่น เข้ามายึดถือปฏิบัติและถ่ายทอดให้แก่ผู้อื่น เข้าในทำนองที่ว่า “สนิมเกิดจากเหล็กฉันใด ความเสื่อมสูญของศาสนา พุทธก็เกิดจากชาวพุทธผู้เป็นโมฆบุรุษตามนัยที่พระพุทธเจ้าแสดงไว้ในสัทธัมมปฏิรูปกสูตรฉันนั้น”

เอกสารอ้างอิง

- ดุสิต หวันเหลี่ยม. (2552). *สังคมพหุวัฒนธรรมนครศรีธรรมราชกับมิติใหม่ของการพัฒนา กรณี : สังคมพหุวัฒนธรรม อำเภอกำแพงแสน. นครศรีธรรมราช: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช.*
- ศรแดง พริ้ง ชั่วส อังรี. (2530). *ประวัติศาสตร์แห่งพระราชอาณาจักรสยาม. แปลโดย ปอล ซาเวียร์. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.*
- เทพย์ สาริกบุตร. (2538). *คัมภีร์หัวใจ 108 (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: เสริมวิทย์บรรณาการ.*
- ธีรโชติ เกิดแก้ว. (2554). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์สัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์ไทย. สมุทรปราการ: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.*
- ธีรโชติ เกิดแก้ว. (2561). *การศึกษาอักษรย่อในคัมภีร์หัวใจ 108 ในฐานะสื่อการสอนพระพุทธศาสนา. สมุทรปราการ: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.*
- นุศรา สว่างศรี. (2549). *พุทธพาณิชย์ : พระเครื่อง (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพมหานคร.*
- ประเสริฐ ฒ นคร. (2551). *ศิลาจารึก จารึกล้านนา ภาค 2 เล่ม 1-2 : จารึกจังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน แม่ฮ่องสอน. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.*
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2531). *พุทธศาสนาในเอเชีย (พิมพ์ครั้งที่ 4). โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2543). *ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.*
- พระพุทธโฆสาจารย์. (2523). *ธมมปทภูทกถาย ปฐโม ภาค. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- พระพุทธโฆสาจารย์. (2526). *สมณฑปาสาทิกา ภาษาบาลี (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- ภณกุล ภวคุณวรกิตต์. (2555). *พุทธพาณิชย์และไสยพาณิชย์ในพุทธศาสนาเชิงปฏิบัติของไทย : ศึกษากรณีวัดใน จังหวัดนครปฐม (ปริญญาานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.*
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2515). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณ 2500. กรุงเทพมหานคร: การศาสนา.*
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2532). *อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณ. กรุงเทพมหานคร: วิญญาณ.*

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๕* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.

วีรยุทธ์ เกิดในมงคล. (2560). รูปแบบและวิธีการทางธุรกิจกับพุทธพาณิชย์ในสถาบันพระพุทธศาสนา. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 24(1), 61-67.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2514). *ประชุมพระนิพนธ์เกี่ยวกับตำนานทางพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองธรรม.

สุจิตต์ วงเทศ. (2549). *สุวรรณภูมิ ต้นกระแสประวัติศาสตร์ไทย*. กรุงเทพมหานคร: ศิลปวัฒนธรรม.

สุจิตต์ วงเทศ. (2550). *แผนที่ประวัติศาสตร์ (สยาม) ประเทศ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.

เสถียร โพธิ์นันทะ. (2543). *พระพุทธศาสนาในราชอาณาจักรไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เสถียร โพธิ์นันทะ. (2543). *กระแสพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.